

Suvremeno oćinstvo

Slunjski, Helena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Ućiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:538032>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-08**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Helena Slunjski

SUVREMENO OČINSTVO

Završni rad

Čakovec, srpanj 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

Helena Slunjski

SUVREMENO OČINSTVO

Završni rad

MENTOR: izv. prof. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić

Čakovec, srpanj 2024.

Sadržaj

Sažetak	
1. Uvod	1
2. Obitelj i obiteljski odgoj	2
2.1. Tradicionalna i suvremena obitelj.....	2
2.2. Odgoj u tradicionalnoj i suvremenoj obitelji.....	4
3. Uloga majke i oca – pregled kroz povijest	7
3.1. Uloga majke kroz povijest	7
3.2. Uloga oca kroz povijest	8
4. Suvremeno očinstvo	10
4.1. Roditeljski stil oca	10
4.2. Uključenost oca	11
4.3. Očeva odsutnost.....	15
4.4. Razlike u odgoju od strane majki i očeva.....	15
5. Uloga oca u odgoju	17
5.1. Uloga oca u moralnom i emocionalnom razvoju djeteta.....	17
5.2. Uloga oca u razvoju samopoštovanja kod djeteta	18
5.3. Uloga oca u razvoju rodnih uloga kod djeteta.....	19
6. Zaključak	20
Literatura	22
IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA	24

Sažetak

Suvremeno očinstvo svakodnevno prolazi kroz značajne promjene pri čemu se ujedno i mijenja tradicionalni pogled očeve uloge unutar obitelji. Nastoji ih se potaknuti da što aktivnije sudjeluju u brizi za djecu i da nekadašnju ulogu „glave obitelji“ i „hranitelja“ zamijene s uključenim i emotivnim roditeljem. Također, osvješćivanjem očeve uloge i njegovog utjecaja na razvoj djeteta, očevi sve više teže ravnopravnosti u roditeljstvu te preuzimaju aktivnosti koje se odnose na brigu o djetetu kao npr, hranjenje, igra, vođenje doktoru....

Iako se očeva prisutnost u svim tim aktivnostima drugačije manifestira na dijete naspram samo majčine prisutnosti, neosporno je da taj drugačiji pristup uvelike doprinosi razvoju djeteta budući da stječe drugačije iskustvo i pogled na svijet. Baš ta svakodnevna prisutnost očeva ključna je za emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj djeteta. Oni doprinose jačanju samopouzdanja kod djece, boljim socijalnim vještinama i akademskom uspjehu, bolje se nose s novim, nepoznatim, ali i stresnim situacijama, znatizeljnija su te pokazuju više entuzijazma za istraživanje svijeta oko sebe. Djeca koja imaju bliske odnose s očevima pokazuju manju sklonost problematičnom ponašanju i veću otpornost na stres. Dok s druge strane ti očevi odnos s djecom vide pozitivnijim, posvećuju više pažnje razvoju svoje djece, bolje ih razumiju i prihvaćaju te uživaju u bliskijoj, bogatijoj vezi otac-dijete.

Unatoč promjenama, mnogi očevi osjećaju pritisak tradicionalnih uloga i stereotipa koji ih definiraju kao hranitelje. Balansiranje profesionalnih obveza i obiteljskog života vrlo često je izazovno te nedostatak podrške najčešće negativno utječe na njihovu uključenost. No, budući da je do promjena počelo dolaziti te da se istražuje i medijski informira o dobrobiti i u bliskijoj budućnosti nastavit će se razvijati trendovi aktivnog očinstva budući da to doprinosi ravnopravnijem i bogatijem obiteljskom životu.

Ključne riječi: suvremeno očinstvo, aktivan otac, dijete

Summary

Modern fatherhood is nowadays undergoing significant changes, altering at the same time the traditional view of a father's role within the family. Fathers are being encouraged to actively participate in childcare, that is, to replace the former role of "head of the family" and "family provider" with that of an involved and emotional parent. Additionally, by raising awareness about the father's role and his impact on child development, fathers increasingly strive for equality in parenting and take on activities related to childcare, such as feeding, playing, taking the child to the doctor, etc.

Although a father's presence in all these activities manifests differently within a child compared to the mother's presence, it is undeniable that this different approach greatly contributes to the child's development by ensuring a varied experience and perspective on the world. This daily presence of fathers is crucial for the child's emotional, social, and cognitive development. They contribute to strengthening the child's self-confidence, better social skills, and academic success. Children handle new, unfamiliar, and stressful situations better, are more curious, and show more enthusiasm for exploring the world around them. Children with close relationships with their fathers show less tendency for problematic behaviour and greater resilience to stress. On the other hand, fathers see their relationship with their children positively, pay more attention to their development, better understand and accept them, and enjoy a closer, richer father-child bond.

Despite the changes, many fathers feel the pressure of traditional roles and stereotypes that define them only as providers. Balancing professional obligations and family life is often challenging, and a lack of support frequently negatively impacts their involvement. However, as changes have begun to occur and the benefits are being researched and reported in the literature as well as on social media, trends in active fatherhood are continuing to develop, contributing to a more equal and richer family life.

Keywords: contemporary fatherhood, active father, child.

1. Uvod

U suvremenom društvu, roditeljstvo je važna i zahtjevna uloga. Uz to, uloga majke, kao i uloga očeva svakodnevno prolazi kroz značajne transformacije. Nekad, glavnu odgovornost odgoja snosila su majke, dok su očevi bili u drugom planu. Takav tradicionalan koncept gdje se otac smatrao glavnim financijskim osiguravateljem, ali i glavnim autoritetom u odgoju djece postepeno se mijenja pod utjecajem različitih društvenih, ekonomskih i kulturnih faktora. Očeve se sve više potiče da uz majke postanu jednaki i aktivni sudionici u djetetovu životu od najranije dobi. Zbog povećanog interesa za očinstvo sve više se raspravlja o ulozi, ali i odgovornosti očeva naspram djece, sudjelovanju muškaraca u brizi za dijete, ali i o ulozi medija u razvijanju svijesti o važnosti sudjelovanja muškaraca u brizi i odgoju djece. Očekivanja i zahtjevi tog suvremenog koncepta gdje su očevi, uz majke, ravnopravni sudionici u odgoju i obrazovanju dovode do toga da se očevi svakodnevno suočavaju s novim izazovima i odgovornostima te im je svakako potrebna podrška u prilagodbi sa svim tim društvenim normama i očekivanjima. Posljedično, sve intenzivnije se provode studije kojima se pokušavaju ispitati međusobni odnosi i oblici brige kojima očevi pridonose kvaliteti života obitelji (Rosić i Zloković, 2002). Ono što je do sada dokazano istraživanjima je da otac pozitivno utječe na sve aspekte u djetetovu životu iako nerijetko još uvijek nailazimo na predrasude zasnovane na tome da se odgajanje djeteta smatra isključivo ženskim poslom, dok je muškarčeva uloga isključivo biti hranitelj, odnosno brinuti o ekonomskoj sferi svoje obitelji. Unatoč tim pogledima na očinstvo te zahvaljujući dostupnosti informacija i sve većem obrazovanju roditelja danas se može primijetiti kako se povećava broj mladih očeva koji su svjesni važnosti svoje uloge u razvoju djeteta te pokušavaju ravnopravno sudjelovati u obiteljskim aktivnostima, preuzimaju odgovornost te vode brigu o djeci više nego li su to činile prethodne generacije očeva (Parke i Cookstone 2019). Iako se aktivno uključuju, očevi se suočavaju s izazovima koje dolazi sa suvremenim roditeljstvom, primjerice balansiranje između obiteljskog i poslovnog života. Zbog toga im je potrebno pružiti podršku jer je njihov utjecaj na razvoj djeteta ogroman.

2. Obitelj i obiteljski odgoj

Pojam „obitelj“ nema neku općeprihvaćenu definiciju te je svaki autor opisuje na svoj način, ovisno s kojeg stajališta i u kojem kontekstu je promatra. Prema Općoj deklaraciji o pravima čovjeka obitelj se definira kao „*prirodna i osnovna društvena jedinica i ima pravo na zaštitu društva i države*“ (članak 16, točka 3). Georgas (2006) govori o obitelji kao o univerzalnoj i nužnoj instituciji ljudskog preživljavanja u svim društvima. Janković (2004) navodi kako je obitelj primarna ljudska skupina koja postoji od kada postoji i društvo, te se razvija i usavršava s čovjekom i društvom. Čudina Obradović i Obradović (2006) opisuju obitelj kao dinamičnu strukturu koja je promjenjiva jer se odnosi unutar nje prilagođavaju promjenama koje se događaju pojedincima (odrastanje, sazrijevanje, starenje, dolazak novih članova, nezaposlenost, bolest...). I prema Pedagoškoj enciklopediji (1989, str. 219) u najopćenitijem smislu obitelj je: „*društvena grupa povijesno promjenjivog oblika u čijim se okvirima odvija proces reprodukcije društvenih individua, proces prirodne reprodukcije koji podrazumijeva rađanje, odrastanje i umiranje ljudskih individua te proces njihove društveno – kulturne reprodukcije, koji se odvija kroz procese socijalizacije, individualizacije i zaštite psihosocijalne stabilnosti i integriteta odraslih pojedinaca.*“

Iako ne postoji točna definicija, jasno je da se autori slažu u jednom, a to je da se obitelj kao zajednica mijenja, razvija, usavršava i prilagođava promjenama, a temelji se na međusobnom uvažavanju i emocionalnoj vezi (Jurčević Lozančić, 2011). Iako postoje i druge podjele obitelji koje su opisane u knjizi Pedagogija ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja (Višnjić Jevtić, 2024), u ovom radu uzeta je podjela na tradicionalnu i suvremenu obitelj te će se na temelju nje raditi komparacija roditeljstva i uloge majke i oca na dijete.

2.1. Tradicionalna i suvremena obitelj

Tradicionalnu obitelj prvenstveno su činili otac, majka i djeca, no uz njih su vrlo često bili i članovi šire obitelji. Tako sastavljena obitelj, koju još nazivamo i nuklearna obitelj, sve do druge polovice 20. stoljeća definirala se kao normalna i zdrava obiteljska zajednica te je smatrana idealnom obitelji (Maleš, 2011). Ono što je karakteristično za tu obitelj je da je otac bio zaposlen, a majka je ostajala kod kuće te je vodila brigu o djeci i kućanstvu. Zbog toga, otac se smatrao „glavom“ obitelji budući da je jedini financijski doprinosio kućanstvu. Takav način funkcioniranja unutar obitelji još se naziva i patrijarhat – dominacija muškarca gdje on

donosi sve odluke te se podrazumijeva vlasnikom svih materijalnih obiteljskih dobara (Vrcić – Mataija, 2015). Ono što je još karakteriziralo tradicionalnu obitelj je zajednički život, ili život u neposrednoj blizini više generacija. One se često oslanjaju na tradicionalne vrijednosti i religijska uvjerenja pomoću kojih organiziraju svoje živote.

Početak industrijske revolucije, urbanizacijom gradova, tehnološkim i ekonomskim napretkom te dolaskom novih društvenih trendova, došlo je do promjena funkcioniranja unutar obitelji. Posljedično, promijenila se kvaliteta života pojedinca, a samim time stav pojedinca o njegovom statusu u obitelji (Ljubetić, 2007). Žene se sve više odlučuju za nove uloge te je jasno da odlukom posvećivanja karijeri počinju puno manje vremena provoditi u kućanstvu. Suvremeno roditeljstvo karakteriziraju sljedeće značajke: roditelji stavljaju osobne interese i ciljeve u prvi plan, smanjuje se broj djece u nuklearnim obiteljima, povećava se neovisnost o članovima šire obitelji (poput baka i djedova), raste samosvijest o individualitetu kod žena i muškaraca, te postoje zakonska, gospodarska, religijska i druga prava i obveze. Osim toga, mijenja se kulturološki kontekst djetinjstva i odrastanja, kao i samog roditeljstva (Ljubetić, 2007).

Kao što je već navedeno, iako je obitelj kao zajednica opstala, u međuvremenu je došlo do promjena koje su za posljedicu imale promjene u partnerskim i obiteljskim oblicima života (Wilk, 2003). Te promjene odrazile su se na odgojne mogućnosti obitelji, kao i na samu prirodu obiteljskog života. Već spomenuta tendencija ka vlastitom uspjehu i ostvarivanju osobnih ciljeva da profesionalno napreduju i materijalno se ostvare dovele su do zanemarivanja tradicionalnih obiteljskih vrijednosti. Svjesno stupanje u zajednicu u kojoj se zajednički planiraju realizirati životni ciljevi vrlo često na kraju dovedu do sebičnosti, slabljenja društvenih veza i sukoba s potrebom pripadanja drugome i suradnjom te se dovedu do toga da članovi obitelji sve češće nalaze u procjepu između:

- zadovoljavanja vlastitih individualnih potreba i želja i onih obiteljskih,
- zahtjeva posla i obitelji,
- privlačnosti uspona u karijeri i ljepote podizanja djece,
- obiteljskih obaveza i odricanja mnogih drugih zadovoljstva (Pašalić-Kreso, 2004).

Također, sve više je zastupljen trend odgađanja ulaska u brak kako bi se posvetilo obrazovanju i karijeri (Akrap i Čipin, 2006). Naglasak je stavljen na individualnu slobodu i samostalnost, te podržavanju osobnih ciljeva i ambicija svakog člana obitelji. Iz tog razloga, danas je važnije sagledati koliko se obitelji različite i sagledati ih tako, nego ih pokušati

izjednačavati. Prema Maleš (2012) različitost obiteljskih struktura može se promatrati uzimajući u obzir različite kriterije:

- a) kroz odnos roditelja i djece (npr. biološka i usvojena)
- b) kroz bračni status roditelja (razvedeni, odvojeni, ponovno oženjeni)
- c) s obzirom na broj roditelja u obitelji (jednoroditeljske i dvoroditeljske obitelji)
- d) roditeljsku seksualnu orijentaciju (homoseksualni i heteroseksualno parovi)

Tijekom posljednjih nekoliko godina, suvremeno roditeljstvo se sve više fokusira na pitanja ravnoteže između karijere i obitelji za majke, te za izjednačavanje rodnih uloga žena i muškaraca, uključujući njihovu uključenost u odgoj zajedničkog djeteta. Dok su se ranije raspravljala pitanja poput razvoda i ponovnog sklapanja braka s novim partnerom ili formiranja obitelji koja ne uključuje tradicionalnu strukturu žene, muškaraca i njihove djece, danas se naglasak stavlja na ove nove aspekte roditeljstva (Marinović Jerolimov, 2016). Roditeljstvo je sveobuhvatan pojam koji se sastoji od niza aktivnosti i vještina odraslih prilikom skrbi o djetetu. Ono je proces koji od roditelja traži određenu odgovornost i kontrolu nad vlastitim ponašanjem kako bi se postigla ravnoteža. Prema tome, odgovoran, moderan roditelj razumije i prihvaća vlastito dijete, koristi metode odgoja koje ne ugrožavaju njegov integritet i osjećaj samopoštovanja, ali i razumije te prihvaća samog sebe (Ljubetić, 2006). Posljedično, cilj svakog roditelja trebao bi biti odgoj maštovite, samosvjesne, samostalne, sigurne i kompetentne osobe. Odnosi koji prevladavaju u djetetovoj okolini utječu na njegov razvoj. Prvenstveno to su odnosi između roditelja jer oni najviše utječu na djetetovu emocionalnu stabilnost te njegovu načinu prilagođavanju društvu i životu u istom. U procesu kreiranja pozitivne ličnosti, obitelj pruža razumijevanje i podršku te kontinuirano djeluje s ciljem zadovoljavanja djetetovih potreba jer tako dijete, od svoje najranije dobi, shvaća esencijalne potrebe pa ih prihvaća kao vlastitu obvezu. Prema Rosić (2005), neka od odgojnih načela odnose se na odgajanje djece prema osobnom primjeru, biti im uzor, koristiti se igrom, pomoći im da steknu radne navike, hvaliti ih kada to zasluže, biti umjereni i oprezni kod kažnjavanja te pritom biti dosljedni.

2.2. Odgoj u tradicionalnoj i suvremenoj obitelji

Pogled na odgoj mijenjao se kroz povijest. Nekad je počivao na čvrstim rodnim ulogama i tradicionalnim vrijednostima. Od djece se zahtijevalo da poštuju autoritet, da su poslušna i disciplinirana. Uz to, budući da su obitelji često bile mnogočlane, nastojalo ih se pripremiti na

život u zajednici, na suradnju, dijeljenje s drugima, razvijala se odgovornost prema drugima, njegovale su se veze s članovima šire obitelji, obiteljsko jedinstvo i solidarnost (Maleš, 2012). S vremenom, kako se društvo razvijalo, sve veći značaj počeo se pridavati i novim spoznajama o djetetu, o njegovom odgoju i obrazovanju. Dijete se počinje prihvaćati kao aktivno, kompetentno i sposobno biće s pravima, te iza njega stoji država koja jamči uživanje tih prava. To znači da je roditelj odgovoran za svoje postupke prema djetetu i svako ugrožavanje prava djeteta nosi i određene sankcije. U suvremenim obiteljima naglasak se stavlja na razvoj dječje neovisnosti, odgoj je veoma fleksibilan i prilagođen individualnim potrebama i vrijednostima djeteta (Raboteg-Šarić, Pećnik, Josipović, 2003.). Također, rodne uloge unutar obitelji su manje definirane što znači da odgoj ne počiva samo na majci ili ocu već se dijeli na oba roditelja i teži se ravnopravnom roditeljstvu. Suvremene obitelji često potiču otvoreniju komunikaciju i dijalog između roditelja i djece, te potiču djecu da izraze svoje mišljenje i osjećaje. Također, u suvremenim obiteljima često se više pažnje posvećuje individualnom razvoju djeteta i poticanju njegovih interesa i talenta. Napravljen je veliki pomak od zahtjeva poslušnosti te se u prvi plan iznosi odgovornost, kreativnost i kritičko mišljenje (Maleš, 2012). Sa svime navedenim, dolaze i drugačiji odgojni postupci. Nekadašnje tjelesno kažnjavanje, zamjenjuje se pozitivnom disciplinom pri čemu se u obzir uzimaju djetetove razvojne potrebe, interes, poštivanje prava djeteta, razvoj samodiscipline, odgovornosti i prosocijalnog ponašanja. Prema Pećnik (2008) postoje četiri elementa koja moraju biti zastupljena u suvremenom roditeljstvu, a to su njega, strukturiranost roditeljstva (postavljanje granica), prepoznavanje djetetovih potreba i osnaživanje djeteta te u svoj koncept roditeljstva mora biti uključen dijalog između oba roditelja, autoritet, interes za dijete te aktivna uključenost u djetetov život.

Bez obzira na mnogobrojne spoznaje, suvremeno roditeljstvo za sobom nosi i brojne izazove. Kao što je već spomenuto, roditelji su često usmjereni na osobno ostvarivanje kroz karijeru, te je radni stres, vremenski pritisak i balansiranje između profesionalnog i obiteljskog života veoma utječe na odgoj djeteta, ali i na sam način kako obitelj funkcionira. Uzevši u obzir i sve veće obrazovanje roditelja, ali i tehnološki napredak koji roditeljima omogućuje dostupnost širokom spektru informacija vezane uz sva područja života pa tako i odgoj, kako Maleš (2012, str. 15) objašnjava: *„dovodi do toga da ili ne znaju postaviti jasne granice i previše popuštaju i dozvole dječju anarhiju ili pak nastoje uzeti sudbinu djece u svoje ruke te im organiziraju dan i ispunjavaju ga obvezama, uz stalno nadgledanje i nedavanje mogućnosti razvoja samostalnosti, ali uz stalno inzistiranje na uspješnosti“*. Od

roditelja se traži kompetentnost odnosno, roditelji bi trebao poznavati razvojne potrebe djeteta, pružati kvalitetan odgoj, odabrati odgovarajuće izvan obiteljske sadržaje, shvaća važnost te je sposoban za razvijanje partnerstva s onima koji izvan obitelji skrbe za njegovu dijete, odgajaju ga i obrazuju. Uz sve to, ključno je pružiti podršku, ljubav i sigurno okruženje u kojem se djeca mogu razvijati i rasti u zdrave i sretne individue (Maleš, 2012).

3. Uloga majke i oca – pregled kroz povijest

Uloga majke kao i uloga oca u odgoju djeteta ključna je za njegov razvoj i dobrobit. Uloge su se kroz povijest znatno mijenjale, od striktno podijeljenih uloga do suvremenog modela roditeljstva koje sve više naglašava važnost zajedničkog angažmana oba roditelja. U nastavku slijedi najprije nešto više o samoj ulozi majke kroz povijest, a zatim o ulozi oca.

3.1. Uloga majke kroz povijest

Kao što je već spomenuto, u prošlosti je majčinstvo bio centralni dio društvene uloge i ženskog identiteta, naročito u tradicionalnim patrijarhalnim društvima. Žene su bile prvenstveno odgovorne za brigu o djeci i za održavanje domaćinstva. Normalno je bilo da su porodice bile mnogobrojne te se rađanje više djece smatralo prirodnim i poželjnim. Ženama je zdravstvena briga i pristup obrazovanju bio ograničen pa su o majčinstvu učile iz osobnog iskustva ili kroz savjete starijih žena iz zajednice. Oslanjale su se na podršku šire porodice i zajednice. Prema tome, pogotovo u ruralnim dijelovima, gdje su porodice uglavnom živjele zajedno ili u neposrednoj blizini, bake, tete, ujne, ali i susjede imale su naravno uz majku, ključnu ulogu u odgoju djece. Takav kolektivni pristup je bio normalan, a znanja i vještine su se prenosile generacijski, odnosno, briga o djeci im je bila zajednička te su sama djeca bila vrlo često uključena u kućanske poslove od najranijeg uzrasta (Volarević, 2018).

Danas, uz sve već spomenute društveno-ekonomske promjene i napretke vezane uz ženska prava, majčinstvo je doživjelo značajne promjene. Žene danas imaju pristup obrazovanju i mogućnostima vezanim uz ostvarivanje kroz karijeru. To im omogućava veću financijsku nezavisnost i različite životne izbore. Jedan takav primjer je da žene, osim što kasnije stupaju u brak, odlažu i majčinstvo do dok ne završe obrazovanje ili ne uspostave karijeru. Moderne majke često balansiraju između profesionalnih obveza i obiteljskih odgovornosti. Tzv. koncept „dvostruke smjene“ postao je čest budući da žene najprije odrade puno radno vrijeme, a zatim preuzimaju većinu kućanskih poslova (Vuković, 2016). Zbog toga mnogi parovi teže ravnopravnoj podjeli kućanskih poslova i roditeljskih obveza, što je i dovelo promjeni uloge oca koji sada želi što aktivnije sudjelovati o brizi za dijete. Važno je spomenuti kako majke imaju pristup mnogim resursima i tehnologijama koje im olakšavaju roditeljstvo. Informacije o zdravlju, obrazovanju i razvoju djece dostupne su putem interneta, a mnoge majke koriste društvene mreže i online zajednice za podršku i savjetovanje.

Pedijatrijski pregledi, suvremena cjepiva i druge medicinske usluge značajno su poboljšale zdravlje i dobrobit djece.

Prema Volarević (2018) iz svega proizlazi da su se društvene norme i očekivanja prema majkama također promijenile. U prošlosti, žene koje nisu postale majke često su bile stigmatizirane. Danas postoji veće prihvaćanje različitih životnih izbora, uključujući odluku da se ne postane roditelj. Feministički pokreti i borba za prava žena doprinijeli su tome da se majčinstvo gleda kao izbor, a ne kao obaveza. Osim toga, sve veći broj žena odlučuje se za jedno roditeljske porodice ili se oslanja na asistiranu reprodukciju, kao što su umjetna oplodnja i surogat majčinstvo.

Jasno je da je majčinstvo evoluiralo od tradicionalnih uloga koje su žene igrale u kući, do kompleksnog balansa između profesionalnih i obiteljskih obveza u suvremenom svijetu. Iako su izazovi i pritisci različiti, suštinska ljubav i posvećenost majki prema svojoj deci ostaju konstanta kroz vrijeme. Promjene u društvu i tehnologiji omogućile su majkama veću slobodu izbora i pristup različitim vrstama podrške, što oblikuje novo iskustvo majčinstva za svaku generaciju.

3.2. Uloga oca kroz povijest

Rosić (2005) ističe činjenicu kako je uključena majka najvažnija karika za formiranje buduće osobnosti djeteta, ali i za to kakav će biti njegov društveni, emocionalni i tjelesni razvoj. S druge strane, izostane li majčina ljubav djeca kasnije mogu pokazivati znakove psihičkih poremećaja te osjetno zaostajanje, u odnosu na onu djecu kojoj nije uskraćeno isto. Iako je, kako je spomenuto, angažirana majka najvažnija osoba u životu svakog djeteta, isto takva uloga oca je također veoma značajna i bitna. Kroz povijest važnost majke je toliko isticana da je svaki drugi odnos djeteta s odraslima ostao inferioran i neprimjetan (Cvrtnjak, Miljević-Riđički, 2013). Takav oblik i slijed događaja nametnuo je i oblikovao sustav ponašanja i normi po kojima je majka bila zadužena za njegu, skrb i brigu oko djece. Očinstvo zaslužuje isto toliko pažnje kao i majčinstvo iako još uvijek postoji veliki nedostatak studija očeve uloge u razvoju djeteta. Tijekom posljednjih nekoliko desetljeća pojam očinstva se promijenio te je od glave obitelji, nepristupačnog i krutog, emocionalno hladnog i nedostupnog, danas sve češće opisivane kao liberalnija, fleksibilnija i toplija figura (Carpenter, 2002).

Moguće je da je otac u početku malo zakinut jer se tjelesna povezanost razvija između majke i djeteta, To je dovelo do promišljanja kako očeva uključenost nije toliko bitna za razvoj djeteta. No baš suprotno, otac samom odlukom o imanju djeteta i njegovim začecem može i treba aktivno sudjelovati u periodu trudnoće i doživljavati nova iskustva (Parke, 1996). Jedno od prvih fizičkih iskustava je prisutnost koje otac može doživjeti na porodu što se smatra veoma važnim za stvaranje čvršće povezanosti između oca i novorođenčeta. Pod tim se čak misli na izravan očev kontakt s djetetom stavljanjem djeteta na očeva prsa, odmah po rođenju. Rođenjem djeteta, svaka obitelj dolazi u novu, možda čak i nepoznatu situaciju te se neki prilagode brže i snalaze bolje, dok je drugima potrebno puno više vremena, pogotovo očevima. Neki očevi se tada počinju osjećati zapostavljeno budući da je majka fokusirana na novorođenče. Da bi se otklonio takav doživljaj situacije važno je aktivno uključenje oca u svakodnevnu brigu, njegu i zadovoljenje ostalih potreba djeteta (Santrock, 2000). Otac može, isto kao i majka, razumjeti djetetove potrebe te pružiti svom djetetu pregršt nježnosti grleći ga, ljubeći i mazeći. Možemo reći kako ima sposobnost potpune ravnopravnosti s majkom budući da može prepoznati djetetove potrebe i sukladno njima reagirati, odnosno zadovoljiti ih.

Osim svega navedenoga, važno je spomenuti da očeva uspješnost u ostvarivanju uloge, na dijete utječe na dva načina, onaj direktan i indirektan. Direktan se utjecaj tiče svih očevih stavova i ponašanja kojima je dijete izloženo, a utjecaj je snažniji ukoliko se očev odnos i međusobne interakcije razlikuju od interakcije s majkom (npr. naspram majke koje najčešće tepa djetetu, otac se djetetu obraća svojim uobičajenim načinom govora pa utječe na razvoj komunikacijskim vještina). Indirektan utjecaj oca se očituje u njegovom utjecaju na druge ljude i socijalne uvjete u djetetovoj okolini. Tu se podrazumijeva općenito funkcioniranje jedne obitelji, a posebno se odnosi na očev emocionalni odnos s majkom. Prema tome, jasno je da je za dijete važan zdrav i dobar kontakt, dok su osobine ličnosti oca manje važne od karakteristika veze između djeteta i oca. Djetetu je važan emocionalno ispunjen i topao odnos, kvalitetno provedeno vrijeme s ocem, točnije ne količina vremena nego način na koji je to vrijeme provedeno. Kako navode Lamb i Tamis-Lemonda (2004), prema istraživanju koje uključuje očeve i njihovo intenzivno sudjelovanje u životu djeteta pokazuje da takva djeca imaju povećane kognitivne sposobnosti, izraženiju empatiju te manje stereotipnog razmišljanju te će o tome nešto više biti u petom poglavlju.

4. Suvremeno očinstvo

4.1. Roditeljski stil oca

Danas razlikujemo tri stila očinstva (Arendell, 1997). U prvom stilu otac je osoba koja zarađuje te je zadužena za materijalnu sigurnost obitelji, a majčina uloga je odgoj djece. To je prilično tradicionalan stil jer postoji stroga podjela uloga u obitelji. Nasuprot tog, u drugom stilu očinstva nailazimo autonomnog oca koji ne pokazuje nikakvu obvezu prema vlastitoj obitelji i ne osjeća nikakvu odgovornost prema djeci. Takav otac najčešće je nezadovoljan i intimnim i poslovnim životom te je sklon izvanbračnim vezama, a ukoliko dođe do razvoda, on najčešće gubi vezu s djecom. Treći tip govori o uključenom ocu koji ravnomjerno sudjeluje u odgoju djece te dijeli odgovornost sa ženom. Takav otac posjeduje osim materijalne i emocionalnu odgovornost prema obitelji. Samo aktivnim uključivanjem u svakodnevne aktivnosti otac dobiva na očinskom identitetu koji mu pomaže u stjecanju sigurnosti i samopouzdanja koje mu pomažu biti kompetentan roditelj.

Roditeljski stil možemo podijeliti i prema biološkoj osnovi. Čudina Obradović i Obradović (2006) navodi podjelu na biološke (genetske) i ne biološke (adoptivne) očeve koji mogu živjeti s djetetom, ali mogu i odvojeno, mogu se materijalno brinuti ili ne brinuti za dijete ili pak biti uključen ili ne uključen u djetetov odgoj. Muškarce se prema tome može podijeliti na 4 osnovna tipa:

- muškarci koji žive s maloljetnom djecom
- muškarci koji žive odvojeno od svoje maloljetne djece
- muškarci koji imaju odraslu i samostalnu djecu
- muškarci koji su očevi postali ženidbom.

Nastavno na to, očeve možemo podijeliti i prema vrsti uključenosti u odgoj djeteta:

- biološki očevi uključeni u odgoj
- socijalni (ne biološki) očevi uključeni u odgoj
- biološki očevi neuključeni u odgoj
- socijalni (ne biološki) očevi neuključeni u odgoj

Navedene podjele govore nam kako muškarci u suvremenom dobu imaju raznovrsne i zahtjevne višestruke uloge. Kako neki muškarac doživljava ulogu oca, proizlazi li iz svega toga zadovoljstvo i osjećaj kompetencije ovisi o okolnostima i različitim obiteljskim, bračnim

i širim društvenim potporama (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Sve spomenute podjele govore o hraniteljskoj, biološkoj i odgojnoj ulozi oca. Ovisno o situacijama i kompetencijama pojedinog oca, njegova uloga se treba individualno razmatrati. Jasno je da će očinsku ulogu slabije ispunjavati očevi koji ne žive s djecom jer im okolnosti to ne dopuštaju. Očinsku ulogu drugačije će ispunjavati i muškarci s djecom iz prethodnih ženinih brakova budući da tu često njihova uloga nije točno definirana. Čudina Obradović i Obradović (2006) govori kako na uključenost očeva u odgoj djeteta utječu čimbenici koji se odnose na količinu očevog slobodnog vremena, majčinu zaposlenost, broj odraslih osoba te dob najmlađeg člana.

Kako bi muškarac bio kompetentan otac potrebno je posjedovanje niza specifičnih znanja i vještina. Djeca uče po modelu, a jasno je da su i otac i majka njihovi modeli. Otac bi s djetetom trebao razviti blizak i topao odnos s iskazivanjem osjećaja i sigurnosti u svoje postupke. Kako dijete odrasta i uloga oca postaje sve veća. Ravnopravnim sudjelovanjem oba roditelja u odgoju i razvoju njihove djece pomaže se formiranju identiteta te se utječe na skladan i zdrav razvoj. Otac kao model, jednako je važan i sinu i kćeri jer se djeca s njim identificiraju, pronalaze i formiraju svoj identitet. Na primjer, dječaci koji imaju dobar odnos sa svojim očevima rjeđe upadaju u sukobe i suočavaju se s policijom kad odrastu, a uključen otac može biti pozitivan uzor sinovima i pomoći im da usvoje zdrav rodni identitet i razviju bolju svijest o svojim osjećajima. S druge strane, djevojčice koje su na primjer tijekom prvih pet godina imale bliske, pozitivne veze s očevima rjeđe se suočavaju s problemima mentalnog zdravlja kasnije tijekom života. Također, pozitivni komentari i pohvale upućeni kćeri pomažu da stvoriti samopouzdanje i samouvjerenu ženu (Evans Grubbs i Parkin, 2013).

4.2. Uključenost oca

U kojoj mjeri će se otac uključiti u odgoj djeteta ovisi o mnogo toga. Prema Mihaljević (2020), model očeve uključenosti sastoji se od tri kategorije:

- angažmana – odnosi se na direktnu, jedan na jedan interakciju s djetetom (npr. igranje, hranjenje, pisanje domaće zadaće...)
- pristupačnosti – odnosi se na fizičku i psihološku dostupnost djetetu (npr. kuhanje dok se dijete samostalno igra pored oca)
- odgovornosti – odnosi se na poduzimanje konkretnih radnju za djetetovu dobrobit (npr. naručivanje djeteta kod pedijatra, briga za čistu odjeću...)

S druge strane, u kojoj mjeri će se otac uključiti u odgoj djeteta ovisi i o međusobnoj interakciji nekoliko čimbenika te su oni sažeti *Tablicom 1.* (Parke, 1996, str. 77)

Tablica 1. Odrednice očeve uključenosti

Kategorije očeve uključenosti	Sastavnice
Individualni faktori	Stavovi i vjerovanja o očinstvu Iskustva iz obitelji orijentacije Osobine ličnosti Dob u kojoj je ostvareno očinstvo
Obiteljski faktori	Odnos između partnera Karakteristike djeteta
Okolinski faktori	Formalna i neformalna mreža potpore Majčino zaposlenje Očevo zaposlenje
Kulturni faktori	Način na koji društvo doživljava očevu uključenost

Sagleda li se kategorija individualnih faktora, prva sastavnica očeve uključenosti odnosi se na stavove i vjerovanja koje oni sami imaju u svojoj roditeljskoj ulozi. Odnosno, to je njihova percepcija vlastite važnosti za život djeteta i njegov odgoj. Prema tome, muškarci koji pozitivno gledaju na očinstvo češće se aktivno uključuju u odgoj te su skloniji odbaciti vjerovanje o biološkoj determiniranosti spolnih razlika. Nadalje, druga sastavnica očeve uključenosti odnosi se na iskustva iz obitelji orijentacije. Tu je s jedne strane važna uloga majke koja je oblikovala buduće sinovo roditeljsko ponašanje, a s druge strane muškarci modeliraju svoju očinsku figuru na temelju iskustva s vlastitim ocem. Ukoliko je muškarac odrastao u obitelji gdje otac nije bio grub i rezerviran, već otvoren za iskazivanje nježnosti i pažnje, tada je i on otvoreniji za iskazivanje toplih osjećaja prema svom djetetu (Parke, 1996). Treća sastavnica dotiče se osobnih karakteristika oca kao što su motivacija, samopouzdanje, samostalnost i psihološko blagostanje. Motivacija se razlikuje od oca do oca, a želja za provođenjem zajedničkog vremena s djetetom često ograničavaju neke druge uloge koje otac mora ispuniti (npr. obveze na radnom mjestu jer su još uvijek očevi ti koji su glavni hranitelji obitelji bez obzira što je i majka zaposlena) (Lamb i Tamis – Lemonda, 2004). Također prema Lamb i Tamis-LeMonda (2004), iako je zaposlenost majki porasla, motivacija očeva za

sudjelovanje u odgoju nije porasla s ravnomjernom brzinom. Razlog tome je razmišljanje kako otac nema sve potrebne vještine za brigu. Tome dovode misli očeva kako će svojim postupcima naštetiti djetetu ili da neće znati odgovoriti na njegove potrebe. Tome doprinose i razmišljanja majki koje vjeruju da ih je priroda predodredila za brigu o djetetu. Stoga, kako bi se suzbio taj strah očeva, predlaže se provođenje puno zajedničkog vremena između očeva i djece u aktivnostima koje će u objema stranama izazivati osjećaj zadovoljstva. Jedino će na taj način moći razvijati daljnju potrebu za sudjelovanjem u djetetovu odgoju (Parke 1996). I na kraju, četvrta sastavnica individualnih faktora odnosi se na dob, zanimanje i osobnost. Jasno je da se mlađi očevi, pogotovo visoko obrazovaniji više uključuju u život svoje obitelji i pokazuju veći interes naspram starijih ili pak onih koji rade teže fizičke poslove (Arendell, 1991).

U drugoj kategoriji očeve uključenosti koja se odnosi na obiteljske faktore nailazimo na dijadu između majke i oca i karakteristika djeteta. Što se tiče dijade, koju karakteriziraju pohvale, ohrabrivanja i poticanja s majčine strane, značajno je povezana s kvalitetom i količinom vremena koju otac provodi s djetetom, a isto vrijedi i u suprotnom smjeru. Odnosno kako Mihaljević (2020) objašnjava, očevi koji su nesretni odnosom s partnericom vjerojatno su manje uključeni u život svoje djece. S druge strane, očevi koji su bili uključeni u donošenje odluka vezanih uz trudnoću kasnije pokazuju viši stupanj uključenosti u odgoj. Što se tiče karakteristika djece (npr. spol, dob, temperament) prema Parku (1996), odnos između oca i djeteta recipročan je odnosu u kojem snažnu ulogu ima djetetov temperament i karakteristike ponašanja koje utječu na očevu reakciju. Uz to, većina očeva pokazuje veći interes za mušku djecu i skloniji su razvijanju njihovih fizičkih i intelektualnih sposobnosti, dok kod djevojčica češće iskazuju fizičku bliskost i nježnost te svoj odgoj usmjeruju na razvoj ženstvenosti.

Treća kategorija očeve uključenosti odnosi se na okolinske čimbenike koja obuhvaća formalno i neformalnu mrežu podrške te majčino i očevo zaposlenje. Kod formalne i neformalne podrške misli se na podršku koju očevi dobivaju od proširene obitelji, prijatelja, kolega s posla, susjeda, vjerskih organizacija i itd., dok se formalna podrška odnosi na institucije poput zaposlenja, sustava socijalne skrbi, ustanova ranog odgoja i sl. (Parke 1996). Konkretno, formalna podrška očevima je sustav roditeljskog dopusta. Očevo zaposlenje, pogotovo ako se radi o poslu koji donosi veće prihode, često povezujemo s većim zahtjevima poslovne okoline, gdje su prisutni natjecateljska klima i razni pritisci na poslu, onemogućuju

očevima da provode kvalitetno i aktivno vrijeme kod kuće. Uzima li se u obzir majčino zaposlenje, očeva uključenost kod kuće se povećava (Parke 1996).

Četvrta kategorija odnosi se na kulturne faktore, odnosno na načine kako društvo doživljava očevu uključenost. Jasno je i da kultura ima veliku ulogu jer očevima nudi norme ponašanja. Ukoliko je način na koje društvo sagledava očevu uključenost negativno i naglašava majku kao glavnu i odgovornu za odgoj djeteta, logično je da će teško doći do promjene i očeva će uključenost biti minimalna. I dan danas prisutna esencijalizacija roditeljskih uloga govori kako muškarci još uvijek imaju više hraniteljsku, a ne odgojnu ulogu.

Čudina-Obradović i Obradović (2006) navode kako se razlike u količini uključenosti oca i majke ne mogu isključivo objasniti znanjem ili vještinama koju roditelji posjeduju. Očevi koji se zaista bave djetetom, jednako kao i majke mogu zadovoljiti sve potrebe djeteta. Osim razlike uključenosti, očevi i majke razlikuju se i prema vrsti uključenosti, poslovima koje obavljaju za djecu te prema načinu pristupa djetetu. Iako im je financijsko uzdržavanje veoma važna odgovornost, još veća odgovornost biti je djeci model i primjer. Već je spomenuto kako se stupanj očeve uključenosti povećava s dobi djeteta te je ta promjena vidljiva na prijelazu iz predškolskog u školsko razdoblje. Specifičnost očeve uključenosti je kvaliteta očinskog bavljenja koja se očituje u očevoj igri s djetetom. Otac u igri s djetetom više potiče tjelesnu igru, odnosno igru koja je povezana s kretanjem, sportom i razvijanjem motoričkih vještina. Naravno da takva igra pozitivno utječe na djetetov emocionalan i socijalan razvoj, na uspjeh u školi kao i na odsutnost agresije i depresije (Čudina Obradović i Obradović, 2006). Osobine kao angažiranost, pristupačnost, zainteresiranost kod oca pokazuju manje problema u ponašanju, manje su izložena raznim oblicima rizičnog ponašanja (alkohol, cigarete, droga...), manje napuštaju školu i obveze te nastavno na to pokazuju veće ambicije za obrazovanje. Iz svega proizlazi da je očeva uključenost jako važna te će u sljedećem poglavlju biti detaljnije objašnjen utjecaj očeve uloge u odgoju na svako područje razvoja kod djeteta.

Za kraj, Lamb i Tamis-LeMonda (2004) govore kako utjecaj oca na dijete može biti direktan ili indirektan. Kod indirektnog utjecaja na dijete sagledavaju se ponašanja i utjecaj oca na druge osobe u djetetovu životu kao npr. očevo emocionalno odnosa s majkom ili obavljanje kućanskih poslova. Sudjelujući u njezi i odgoju djeteta te odnosu djeteta s ostalim članovima obitelji, otac ima utjecaj na kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djeteta. Što

se tiče direktnog utjecaja na dijete odnosi se na svako ponašanje oca kojemu je dijete izloženo kao i njegovi stavovi i poruke koje upućuje i prenosi djetetu.

4.3. Očeva odsutnost

Prema već spomenutim mogućim obiteljskim strukturama u današnje suvremeno doba moguć je djelomičan ili pak potpuni izostanak oca u odgoju djeteta. Brojna istraživanja koja su provedena govore o velikom utjecaju na intelektualni, emocionalni i socijalan razvoj djeteta te je jasno kako odsustvo oca ima negativan utjecaj. Prema Paquette (2004), dječaci koji odrastaju bez očeva pokazuju više teškoća kod razvoja rodnog identiteta, u školskom uspjehu te u psihosocijalnoj prilagodbi i samokontroli. Također, skloniji su pokazivanju eksternalizirajućih ponašanja, manje su popularni i nerado se uključuju u grublje igre (Park i sur., 2002). S druge strane, odsustvo očeva u odgoju djevojčica manjeg su intenziteta i trajanja. Djevojčice koje odrastaju bez oca u kasnijoj fazi života teže uspostavljaju odgovarajuće kontakte i veze s muškarcima i češće iskazuju internalizirajuće ponašanje.

Osim struktura obitelji, razlozi odsustva oca mogu biti i neki drugi. Jedan od najčešćih razloga su financijske poteškoće, te poveže li se to s mogućnošću obrazovanja jasno je da su šanse već da dođe do nepoželjnih ponašanja. Izostaje li otac, djeca imaju osjećaj napuštenosti što predstavlja za njih neku vrstu psihološkog stresa koji se manifestira u njihovom cjelokupnom razvoju. Iz tog razloga, potrebno je osvijestiti kako očeva uključenost donosi brojne dobrobiti za cjelokupan razvoj.

4.4. Razlike u odgoju od strane majki i očeva

Očevi naspram majki pristupaju svojoj djeci potpuno drugačije. To je i očekivano budući da se biološki, ali i socijalno razlikuju od majki. Ono u čemu se najviše razlikuju je stil komunikacije i interakcije koje provode u igri i odgoju s djetetom. S jedne strane majka koristi različite načine i preferira igru u kojoj privlači djetetovu pažnju pokazujući mu igračke te se obraćaju djeci na način sličan onom kojim dijete govori. S druge strane otac koristi interaktivni pristup u kojem je manje usmjeren na verbalno, a više na fizičku igru s mnogo taktilnih elemenata koja, primjerice podrazumijevaju bacanje u zrak, škakljanje i zagrljaje, a kasnije i različite sportove (Santrock, 2000). Takvim pristupom očevi očekuju brz i intenzivan odgovor djeteta, a to im je i uzvrćeno budući da već od najranije dobi djeca reagiraju

smiješkom i široko otvorenim očima. Zapravo, način na koji se igraju s djetetom je često nepredvidiv, stimulirajući i pobuđujući za dijete budući da proizvode razne zvukove i glasniji su od majke. Također, oni potiču kompetitivnost, dok majke potiču pravednost u odnosima. Potiču i nezavisnost, dok majke potiču osjećaj zaštićenosti. Igra s očevima u većoj mjeri potiče vizualno i lokomotorno istraživanje, kao i finu motoriku te pomaže naučiti djecu zdravoj ravnoteži između poslušnosti i agresije. Za razliku od majki koje su uglavnom sklone oprezu, očevi nerijetko potiču djecu da ispitaju svoje granice. Prema tome, dijete će s ocem istraživati svijet, a kad će mu trebati sigurnost i zaštita prvo će je potražiti u majčinom krilu (Santrock, 2000). Prema svemu navedenome, bez obzira na pristup, i otac i majka nude sigurnost i pouzdanje na svoj način. Zajedničkim djelovanjem nude djeci različite poglede, bogatstvo iskustva te im na taj način utječu na samopouzdanje. Svaki stil sam za sebe nije dobar, ali zajedno, kreiraju zdravu, odgovarajuću ravnotežu nužnu za zdrav proces odrastanja i ulazak u odraslu dob.

5. Uloga oca u odgoju

U posljednja dva desetljeća uloga oca mnogo je istraživana te svako to istraživanje zaključuje, kako je već i nekoliko puta spomenuto, da je očeva uloga neizbježna prilikom emocionalnog, kognitivnog i socijalnog razvoja djeteta. Kod emocionalnog razvoja utjecaj je na osjećaj sigurnosti i stabilnosti te samopouzdanja i samopoštovanja. Utjecajem na socijalni razvoj razvijaju se socijalne vještine te se stvaraju pozitivni uzori. Očevi pružaju podršku u obrazovanju te stimuliraju učenje. Što se tiče fizičkog razvoja potiču različite aktivnosti, pogotovo sportske te zdrav način života, dok kod područja rodnih uloga pomažu djetetu shvatiti ravnopravnost spolova i suzbijanju stereotipno mišljenje. Utjecaj je i na mentalno zdravlje gdje je prisutna manja razina stresa i anksioznosti i potiče se općenito pozitivno mentalno zdravlje. I za kraj, dobrim i pozitivnim partnerskim odnosima pozitivno utječu na cjelokupnu porodičnu dinamiku (Cvrtnjak, Miljević-Ridički, 2013).

5.1. Uloga oca u moralnom i emocionalnom razvoju djeteta

Različiti faktori utječu na razvoj morala pa tako i znanstvenici imaju različita mišljenja o ulozi očeva u razvoju moralnosti djece i objašnjavaju je iz različitih gledišta. Očevi, kao i majke na moralni razvoj kod djeteta utječu svojim riječima i dijelima, disciplinom, zadovoljavanjem emocionalnih potreba i povezivanjem djece s vanjskim svijetom. Već je spomenuto da kroz sigurnu, toplu, osjećajnu vezu i odnos pun potpore, otac pozitivno utječe na cjeloviti razvoj djeteta. Iz tog je razloga iznimno važno očuvati taj odnos i djetetu pružiti učenje i razvoj – kako uz privrženju majku, tako i uz privrženog oca. Očeva uključenost, dostupna podrška i poticaj u prvim godinama djetetovog života u velikoj mjeri pospješuje mentalno zdravlje i intelektualan napredak djeteta, kao i emocionalni i socijalni dječji razvoj. Očevi koji pokazuju svoje emocije otvoreno, prihvaćaju ih i ne negiraju (kod sebe i djeteta), koji normaliziraju pretjerane emocionalne reakcije te dopuštaju plač i iskazivanje svih (a ne samo pozitivnih) emocija, značajno će utjecati na razvoj emocionalne inteligencije kod svoje djece. Mala djeca, čiji su očevi uključeni u brigu o njima, imaju veću šansu osjećati se povezanima s njima, bolje se nose s novim i nepoznatim situacijama, sposobnija su nositi se sa stresnim situacijama te imaju veće kognitivne kapacitete, a kasnije, pokazuju razne studije, će imati i bolje akademske odnosno poslovne rezultate. Također, pokazalo se kako uključenost očeva u brigu o djeci doprinosi boljoj kvaliteti života samih očeva – poboljšava njihove odnose, kako sa suprugom, tako i djecom, pozitivno utječe na razvoj i mentalno

zdravlje djeteta te podiže opću kvalitetu života majke i djeteta. Pozitivno obiteljsko ozračje u kojemu otac dijeli roditeljsku odgovornost povoljno utječe na djetetov razvoj samopoštovanja te razvitak socijalnih i emocionalnih kompetencija. Neminovan je pozitivan utjecaj aktivne uključenosti očeva na emocionalan razvoj djeteta. Dobrobiti takve uključenosti svakako će se odraziti i na život djeteta i u njegovoj odrasloj dobi, stoga bi konstantno trebali biti svjesni i bodriti činjenicu da je otac nezamjenjiva osoba u životu svoje djece.

5.2. Uloga oca u razvoju samopoštovanja kod djeteta

Uloga oca u razvoju samopoštovanja kod djeteta je ključna i ima dubok utjecaj na emocionalni i psihološki razvoj djeteta. Jedan od ključnih aspekata je ponašanje oca koje djeca vide kao model. Odnosno, razvoju zdravog samopoštovanja kod djeteta doprinose:

- načini ponašanja oca u različitim situacijama,
- komunikacija i ophođenje prema drugima,
- podrška i ohrabrenje koje pružaju djeci da razviju samopouzdanje,
- stvaranje tople i emocionalne veze između oca i djeteta
- postavljanje jasnih granica i zdrave disciplina
- zainteresiranost oca za aktivnosti djeteta
- načini rješavanje konflikata i komunikacija
- obrazovanje i karijera

Mnoga istraživanja dokazuju kako bliska veza s majkom i ocem uvjetuje djetetovo psihološko zdravlje, dok su pozitivna privrženost i pozitivna iskustva s roditeljima povezana sa zadovoljstvom samim sobom i kvalitetom interpersonalnih odnosa. Također, pozitivno obiteljsko okruženje u kojoj otac dijeli roditeljsku odgovornost povoljno utječe na djetetov razvoj samopoštovanja, spolni identitet te razvoj različitih kompetencija, dok su česti konflikti između oca i djeteta povezani s nižom razinom samopoštovanja (Lamb, 1997).

Amato (1986) navodi u svojim istraživanjima kako znatno niže samopoštovanje imaju oni dječaci čiji očevi nisu bili uključeni u njihov odgoj te da je sam razvoj samopoštovanja i kod dječaka i djevojčica povezan s kvalitetom odnosa s ocem, a ne s majkom čiji se utjecaj na razvitak spomenutog očituje tek u adolescentskoj dobi.

Na temelju tih istraživanja Klarin (2004.) je, u svom radu, provjeravala pretpostavku da je odnos djeteta s ocem povezan sa samopoštovanjem te mijenja li se očeva uloga u razvitku

samopoštovanja ovisno o spolu djeteta. S obzirom na dobivene rezultate, autorica je zaključila da se djevojčice ne razlikuju od dječaka u procjeni prihvaćanja i odbijanja, što su mehanizmi koji utječu na ostvarivanje interakcije s ocem te da ona djeca koja odnos s ocem percipiraju kao odnos pun potpore i sigurnosti, imaju bolju sliku o sebi i u privatnom i u socijalnom smislu, za razliku od onih koja u tom odnosu doživljavaju odbijanje pa i kažnjavanje.

5.3. Uloga oca u razvoju rodni uloga kod djeteta

Iako majka provodi više vremena s djetetom, uvriježeno je mišljenje da je ona zaslužna i za razvoj, tj. usvajanje rodni uloga. Međutim, očeva je uloga mnogo snažnija, osobito za dječake, kojima otac predstavlja model čije ponašanje promatraju i tako uče što je primjereno za njihov spol. U razvoju rodni uloga kod djevojčica, otac također ima veliki utjecaj jer svojim direktnim ili indirektnim ponašanjem odobrava majku kao odgovarajućeg modela za spolno vezana ponašanja (Santrock, 2000). Dakle, otac je taj kojeg više brine ponaša li mu se dijete u skladu sa svojim spolom te je li mu kći ženstvena, a sin muževan. Za razliku od majke, čije se ponašanje ne razlikuje ovisno o spolu djeteta, otac će upozoriti dječaka na njegovo ponašanje, ukoliko ono nije u skladu s nekim rodni stereotipom. Santrock (2000) spominje istraživanja u kojima su razlike između dječaka bez očeva i onih koji odrastaju s očevima jasno vidljive, posebice u razdoblju prije adolescencije te se očituju u vrstama aktivnosti kojima se dječaci bave. Također, ona muška djeca čija ponašanja uvelike odstupaju od dječaka koji su odrasli s ocem, jesu oni koji su očevu figuru izgubili prije navršene pete godine života. Takvi dječaci nisu skloni fizičkim i natjecateljskim aktivnostima, radije biraju crtanje, čitanje ili bavljenje glazbom te su ovisniji o vršnjacima. Međutim, Lamb i Tamis – Lemonda (2004) ističu da je, za usvajanje rodni uloga kod dječaka, najvažnija kvaliteta odnosa s ocem, a ne očeva muževnost. Što se tiče djevojčica, očeva uloga počinje u najranijoj dobi i nastavlja se u kasnijoj. Istraživanja provedena na grupama djevojčica razvedenih roditelja, odraslih uz oba roditelja te bez oca pokazuju da djevojčice razvedenih roditelja pokazuju veću sklonost prema suprotnom spolu, dok su djevojčice odrasle bez oca pokazivale izrazitu anksioznost ili, barem, sramežljivost u društvu suprotnog spola (Parke, 1996).

6. Zaključak

Suvremeno očinstvo posljednjih nekoliko desetljeća doživljava značajnu transformaciju, prelazeći iz tradicionalnih uloga u dinamičniji i ravnopravniji oblik roditeljstva. Očevi su sve više prisutni u svakodnevnim životima svoje djece, angažiraniji su oko organiziranja obiteljskih aktivnosti te se aktivno uključujući u odgoj, obrazovanje i emocionalnu podršku. Ova promjena veoma pozitivno utječe na djecu, njihov razvoj, ali i na funkcioniranje šire porodice i društva u cjelini. Već od prvih dana djetetova života otac bi se trebao aktivirati jer on, baš kao i majka ima sposobnost na novorođenče reagirati s velikom nježnošću i brigom. Iako su im pristupi u odgoju djeteta uvelike različiti, kao i majke unose različitost u odgoj i formiranje djeteta kao osobe te to djetetu pruža širi pogled i bolje razumijevanje svijeta, ali i sebe.

Istraživanja dokazuju da aktivno uključeni očevi pozitivno utiču na emocionalni, socijalni i kognitivni razvoj djece. Djeca koja rastu uz podršku oba roditelja razvijaju veće samopouzdanje, bolje socijalne vještine te je veća vjerojatno da postignu dobre akademske uspjehe. Kroz zajedničke aktivnosti, razgovore i učešće u svakodnevnom životu, očevi doprinose stvaranju sigurnog i poticajnog okruženja u kojem djeca mogu rasti i razvijati se. Ovaj aktivan pristup roditeljstvu omogućava deci da se osjećaju voljeno, cijenjeno i podržano, što je ključ za njihov emocionalni i psihološki razvoj.

Uključeni očevi također doprinose ravnoteži rodni uloga, razbijajući tradicionalne stereotipe i potiču jednakost među spolovima. Kada djeca vide svoje očeve kako aktivno sudjeluju u kućnim poslovima, brinu se o njima i podržavaju njihove majke, razvijaju širi i uravnoteženiji pogled na rodne uloge. Ovakav pristup pomaže deci da razviju fleksibilnije stavove o tome šta znači biti muškarac ili žena, omogućavajući im da se slobodnije izražavaju i istražuju svoje interese bez ograničenja rodni stereotipa.

Osim direktnog utjecaja na djecu, suvremeno očinstvo pozitivno utiče i na partnerski odnos između roditelja. Ravnomjerna podjela roditeljskih i kućnih obaveza smanjuje stres i povećava zadovoljstvo životom, što stvara zdravije i harmoničnije porodično okruženje. Kada oba roditelja ravnopravno učestvuju u obavezama, to smanjuje pritisak i teret koji često pada na jednog roditelja, obično majku, i omogućava bolje balansiranje između profesionalnih i obiteljskih obaveza. Ovaj ravnopravniji pristup doprinosi većem zadovoljstvu u partnerskim odnosima i jača obitelj kao cjelinu.

Kroz ovakav pristup, suvremeni očevi ne samo da obogaćuju živote svoje djece, već i aktivno doprinose stvaranju društva koje vrednuje ravnopravnost i međusobno poštovanje. Promicanjem pozitivnih vrijednosti, uključujući empatiju, suradnju i poštovanje, očevi igraju ključnu ulogu u oblikovanju budućih generacija koje će biti spremne graditi ravnopravnije i pravednije društvo. Nastavak podrške i promicanja aktivnog očinstva od strane društva, institucija i zajednica ključan je za dalji napredak i dobrobit budućih generacija.

Na kraju, suvremeno očinstvo nije samo trend, već neophodna evolucija uloga koja odražava promjene u suvremenom društvu. Ova transformacija omogućava očevima da igraju vitalnu ulogu u razvoju svoje djece, postajući ravnopravni partneri u odgoju i stvaranju boljih uvjeta za sve članove porodice. Prilagođavanje ovim promjenama zahtjeva kontinuiranu edukaciju, podršku i angažman svih društvenih segmenata kako bi se stvorili uvjeti u kojima svaki otac može u potpunosti ispuniti svoju ulogu i doprinijeti razvoju sretne, zdrave i ravnopravne porodice.

Literatura

- Akrap, A., Čipin, I. (2006). *Socijalitetni sterilitet u Hrvatskoj: zašto smo neoženjeni i neudane*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.
- Amato, P. R. (1986). *Marital conflict, the parent-child relationship and child self-esteem*. Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies, 35(3), 403–410.
- Arendell, T. (1997). *Contemporary parenting, challenges and issues*. London: Sage publications.
- Brajša, P. (1995). *Očevi gdje ste?*. Zagreb: Školske novine.
- Carpenter, B. (2002). *Inside the portrait of the family*. Early Child Development and Care, 172(2), 195-202.
- Cvrtnjak, I., Miljević-Ridički, R. (2013). *Očevi nekad i danas*. Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja, LXI(1), 113 – 119.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J.(2006). *Psihologija obitelji i braka*, Zagreb, Golden marketing - Tehnička knjiga
- Evans Grubbs, J., Parkin, t. (2013). *The Oxford Handbook of Childhood and Education in the Classical World*. Oxford handbooks.
- Georgas, J. (2006). *Families and family change*. Cambridge University Press.
- Jurčević Lozančić, A. (2011). *Redefiniranje odgojne uloge obitelji*, Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje Vol: 13, 122-150.
- Klarin, M. (2004). *Očeva uloga u razvitku samopoštovanja*. Napredak, 144(4), 442-450.
- Kosmačin, K. (2020). *Suvremeno očinstvo*, Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet
- Lamb, M. E. (1997). *The role of the father in child development* (3rd ed., pp. 104–120). John Wiley & Sons Inc.
- Lamb, M.E., Tamis-Lemonda, C.S. (2004). *The role of the father: An introduction*. New York: John Wiley & Sons.
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*, Zagreb, Mali profesor.
- Ljubetić, M. (2006). *Obitelj u povijesnom i suvremenom kontekstu*, Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet.
- Maleš, D. (2011). *Nove paradigme ranoga odgoja*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
- Maleš, D. (2012). *Obitelj i obiteljski odgoj u suvremenim uvjetima*. Dijete, vrtić, obitelj, 18 (67), 13-15.

- Mihaljević, A. (2020). *Uloga majke u oblikovanju roditeljske uloge oca*, Zageb, Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Parke, R.D. (1996). *Fatherhood. The developing child*. Harvard University Press.
- Parke, R. D., & Cookston, J. T. (2019). Fathers and families. In M. H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Being and becoming a parent* (3rd ed., pp. 64–136).
- Parke, R. D., McDowell, D. J., Kim, M., Killan, C., Dennis, J., Flyr, M. L., Wild, M. N. (2002). *Fathers' contributions to children's peer relationships*. U: N. J. Cabrera i C. S. Tamis-LeMonda (ur.), *Handbook of father involvement: Multidisciplinary perspectives* (pp. 141–167). New Jersey & London: LEA.
- Pašalić-Kreso, A. (2004). *Koordinate obiteljskog odgoja*. Sarajevo: JEŽ.
- Pećnik, N. (2008). *Prema viziji roditeljstva u najboljem interesu djeteta*. U: Daly, M. (ur.) *Roditeljstvo u suvremenoj Europi: pozitivan pristup*. Zagreb: Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti, 15-38.
- Paquette, D. (2004). *Theorizing the Father-Child Relationship: Mechanisms and Developmental Outcomes*. *Human Development*, 47(4), 193–219.
- Raboteg-Šarić, Z., Pećnik, N., Josipović, V. (2003). *Jednoroditeljske obitelji: osobni doživljaj i stavovi okoline*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.
- Rosić, V. (2002). *Prilozi obiteljskoj pedagogiji*. Rijeka: Graftrade. Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju
- Rosić, V. (2005). *Odgoj obitelj škola*. Rijeka: Naklada Žagar
- Santrock, J.W. (2000). *Children*. McGraw-Hill Companies, Inc.
- Ujedinjeni narodi (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. Ujedinjeni narodi. https://www.unicef.org/croatia/sites/unicef.org.croatia/files/2019-10/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta_full.pdf
- Vrcić-Mataija, S. (2015). Obiteljski roman u hrvatskoj dječjoj književnosti devedesetih godina prošlog stoljeća // *Hum* (Mostar), 10 (2015), 135-163
- Volarević, M. (2018). *Žena u obitelji, društvu i Crkvi. (Feminizam, rodna ideologija i crkveni nauk. ed.)*. Glas Koncila
- Vuković, T. (2016). *Dvostruka uloga žena u suvremenoj obitelji: stavovi studenata Sveučilišta u Zadru*. *Acta Ladertina*, 13(2), 189-208 str.
- Wilk, L. (2003). *Familienform als Determinante kindlicher Entwicklung und kindlichen Glucks?* In: Heim, R.; Posch, C. (2003) *Familien-pädagogik*. Innsbruck: Studienverlag, 13-35.

IZJAVA O IZVORNOSTI ZAVRŠNOG RADA

Ja, Helena Slunjski, izjavljujem da sam ovaj završni rad, na temu *Suvremeno očinstvo*, izradila samostalno uz vlastito znanje, te uz pomoć stručne literature koja je navedena u njemu.

Helena Slunjski